

STUDIA
ETYMOLOGICA
BRUNENSIA

3

Editorky:

Ilona Janyšková
Helena Karlíková

Nakladatelství Lidové noviny
Praha 2006

Да ли се иза наводног хунгаризма крије псл. (дијал.) **butarъ*/**buturъ*/**butyrъ*?

Јасна Влајић-Поповић

0. Једна од „дечјих болести“ словенске научне етимологије била је тенденција, присутна чак мање код Миклошића него код његових првих следбеника, да се за сваку иоле необичну или нестандартну реч, ако је то икако могуће, предложи нека алоглотска етимологија – пре него да јој се потраже мање очигледне везе у оквирима домаћих средстава. Ако су такви поступци и били разумљиви у време када је словенска описна лексикографија такође била у повоју, данас, када словенска етимологија на располагању има релативно обиље дијалекатске грађе, то више није оправдано.

0.1. Прошло је већ скоро сто година откако је Ерих Бернекер њему познате речи слн. *butara* ‘Bündel, Faschine; Bürde, Last’, слн. *buntara*, *buntora* ‘id.’, с.-х. *бутура*, *ботура* ‘Last, Bürde’, укр. *бумора* ‘Reisegepäck, Speisevorrat’ протумаčio као позајмљенице од мађ. *butor* ‘Bagage, Päck, Gepäck’, уз напомену да рус. дијал. *буторъ* ‘Hab und Gut, Hausgeräte; Gerümpel, Kram’ будући посведочено само у Сибиру (у Оренбургу), не може потицати из мађарског већ из неког од турских језика (Berneker 1908–1913: 104).¹ Иако се у међувремену појавило још нових потврда у та четири словенска језика (и не само у њима), етимолошки речници још увек се држе Бернекеровог тумачења, које се само мање или више релативизира, без стварног преиспитивања које, по свему судећи, може водити до одбацивања тог тумачења.

0.2. Тако Фасмер (1986–1987, 1: 253)² доноси и историјску потврду из XVII века рус. *бутора* ‘покућство’, али остаје при Бернекеровом тумачењу уводећи само нову претпоставку да је реч до Сибира могла стићи преко украјинских колониста. На крају се ипак пита није ли то словенска новија префиксална творба *бу* + *тор*.³

¹ Једина литература на коју се ту позива јесте Штрекељев рад о словенским позајмљеницама из 1904. године, до кога нисмо успели да дођемо.

² У оригиналом немачком издању из 1955 то је 1: 154.

³ Ова Фасмерова идеја није напуштена ни у новије време – узима је у обзир нпр. Герд 1995: 98 који верује да је реч на руски север допрла са југа, те допушта да би могла потицати и из турских језика. Са њом рачуна и Шелепова, Л. И: *Диалекты и этимология (источниковедческий аспект)*, Барнаул 1994, када разматра полигенетску вишезначност руске именице *бутур* и сл. Нажалост, ове књиге нисмо имали у рукама – а до података смо дошли љубазношћу проф. др Елене Березович, којој се и овим путем најлепше захваљујемо.

0.3. Скок, међутим, нема дилему да су с.-х. (заст.) *бутура*, (дијал.) *бџторица* ‘свежањ, бreme’ (Белостенец; Ријека, Хрв. приморје, Црес, Жумберак) мађаризми, потврђени још у словеначком и украјинском (Skok 1971–1974, 1: 245).⁴

0.4. За словеначки језик Bezljaj 1: 55 доноси неке нове потврде, међу којима су значајне оне историјске из XVI века *butara*, *butora*, као и именица *butarnik* ‘велика корпа која се носи на леђима’. Њој је пандан у с.-х. *батапа* ‘плетена корпа’ нашао још Aitzetmüller 1954 (који за ове и друге примере исте или сличне семантике с резервом дозвољава словенско порекло), што Безлај само преноси, без коментара.⁵

0.5. Најисцрпнији словенски материјал (доступан средином 20. века) садржи упоредни речник словенских језика, где се као посебна група препознају и издвајају облици различитог коренског вокализма а сличног значења: с.-х. *батапа* ‘Weidenkorb’, *бџтџр*, *батапка*, *бџтура* ‘id.’, *бутура*, *ботура* ‘Last’, *бџторица* ‘kleine Last Holz’, слн. *bútara/bútora* ‘Bündel (Reiser, Ruten, Stöcke)’, укр. *буто́ра*, *бу́тра* ‘Reisegepäck, Speisevorrat’, *буторі́не* ‘Einrichtungsgegenstände’, дијал. и *бутирь* ‘Hausrat’, рус. дијал. *бџтор(ь)* ‘Hausrat, Kram, Gerümpel’, међутим и ту се полази од мађарске етимологије која се потом –само за јужнословенске језике– одбацује,⁶ затим се мађарска реч просуђује као славизам, да би се на крају укр. речи „wegen der Bedeutung“ ипак квалификовале као непосредне позајмљенице из мађарског (Sadnik – Aitzetmüller: 75–76). Руске именице и даље се издвајају као посебан –и још увек нерешен– проблем (ibid.).⁷

0.6. Украјински етимолошки речник, најновији од свих разматраних, доноси неке нове облике и шири дијапазон значења: *бу́тир* ‘ситно посуђе у домаћинству’, ‘торба радника у рибарници’, *бу́тор* ‘храна’, *буто́ра* ‘id.; товар’, *буторі́не* ‘id.’, *бу́тра* ‘id.; одећа’, *бутири́ння* ‘старудије, крпе’, *бу́тур’я* ‘столњак; намештај’, уз навођење словенских паралела. Међутим, и ту прво стоји квалификација „нејасно“ уз напомену да на те речи личи мађ. *butor*, без општеприхваћене етимологије која може бити и словенска. На крају се укратко преноси и став да би реч, с обзиром на њену везу са с.-х. *батапа* ‘корпа од прућа’ могла бити и домаћег порекла (према Sadnik – Aitzetmüller 1: 75–76), али на томе се све завршава (ЕСУМ 1: 309).

0.7. Иако ретко, само у дијалектима, ова именица је посведочена још у пољском језику као *bucior*, *buchcior* pl. tant. ‘покућство, крпе; старудија’ у коме се сматра украјинизмом (тако SJP 1: 225) и у словачком *butor* (експресивно и *bučar*, *bučor*) m., *butorina* f. ‘кућне потрепштине, покретна имовина’ (SSN 1: 189) где с обзи-

⁴ При том он не коментарише таквим тумачењем подразумевани географски дисконтинуитет (в. § 0.4. и § 1.2.1.1.).

⁵ Побројани примери су драгоцени, правци размишљања на које наводе су одлични, међутим суштина Ајдетмилеровог тумачења ипак не стоји, уп. коментар О. Н. Трубачева у ЭССЯ 1: 167.

⁶ Користи се одличан аргумент постојања других сличних творби, нпр. слч. (и чеш.) *batoh* ‘Bündel (Ruten, Reiser)’, али се та идеја не разрађује даље.

⁷ Дискусија се надовезује на Фасмера, а затим се разматра и Даљево помишљање на варирање речи *лџсор* ‘смеће, (зидарски) шут итд.’, те се све на крају одбацује, тако да крајњи резултат те одређенице остаје да једна реч у четири словенска језика има три различита тумачења.

ром на уску семантику и географску ограниченост на јужне и источне крајеве вероватно треба такође рачунати са украјинским, можда чак и локалним мађарским утицајем.

0.8. Формално најближе буг. *бутор* 'лењ и дебео човек' (БЕР 1: 93 < *бутєя/ботєя* 'расти, бујати; гњилити') или *бутор* 'нешто уздигнуто, што штрчи над околином' (Родопи, БД 5: 159) не треба овде убрајати, док напротив *бутрак* 'дрво које се тешко цепа' (Свиштово, БД 3: 295), 'разно бодљикаво растиње' (в. нап. 29) вероватно припада овамо, као и *бутур* 'пањ, дебло' (Самоков, БД 3: 205), односно *бџтур*¹ 'пањ, стабло' и *бџтур*² 'биљка *Suclamen neapolitanum*', *бџтурче*, *бџтурак* 'бодљикава биљка *Xanthium spinosum*' (БЕР 1: 70 < *ботєя, бутєя* 'расти итд.'), или *бџтур* 'дебљи крај дрвета одсеченог при корену; равна страна снопа' (Пирдоп, БД 4: 90) са очекиваном варијацијом коренског вокала (в. § 2.0., као и нап. 29), али и са одговарајућим суфиксом и семантиком која само на први поглед одступа од 'нарамак, свежањ; товар итд.', а заправо се уклапа у основни концепт 'одсечено парче дрвета' (в. § 1.2.1., нап. 14, такође § 2.3.). Овакав закључак подупире и постојање рум. *butură* 'пањ' које се сматра славизмом (тако Tiktin 1986–1989, 1: 407, 406).

1.0. Из свега изнетог већ се назире проблематичност мађарске етимологије, коју додатно потенцира нов дијалекатски материјал, нарочито српски и руски.

1.1. Почетни корак у преиспитивању тиче се самог мађарског предлошка, односно облика и порекла мађарске речи. Значајна је чињеница да Ласло Хадровић није уврстио *бутор* у своју монографију о хунгаризмима у српско-хрватском (где се од нама потенцијално занимљивих речи може наћи само *бота* 'штап', в. Hadrovicz 1985: 155).⁸ Најновији мађарски етимолошки речник доноси потврде тек с краја 18. века, и то формално, чак и семантички релативно униформне ('Möbel; Bündel, Gepäck'), а порекло речи карактерише као спорно, при чему се дозвољава могућност домаћег развоја од *bugyor* (које је и само нејасно), или пак позајмљивање из неког јужно- или источнословенског језика (EWU 1: 151). Нешто старији, и исцрпнији, MNyTESz 1: 396–397 такође је неопредељен по питању етимологије, али уз поменуте облике уводи и алограмне *butyor* и *buttyor*, чиме се доња граница прве потврде спушта до 1594. године – што није безначајно, мада је питање колико је поуздана идентификација исте речи у те две различите граfiје.⁹

1.2. Будући да је тумачење словенских речи из мађарског свакако скопчано са проблемима, сматрамо оправданим да се мађарска етимологија остави по страни

⁸ Истина, Рот 1973: 396 наводи да је укр. *бутор* < мађ. *butor* 'намештај, покућство', али то само у попису позајмљеница условљених украјинско-мађарским билингвизмом (међу бројним терминима свакодневног живота, одеће, обуће), те се тај специфични случај не мора односити на читав корпус укр. језика где се јављају и друга значења (уп. 'Reisegepäck, Speisevorrat'), још мање на остале словенске језике.

⁹ Сличан је и случај са набеђеним тумачењем *бутурница* 'затвор' < рум. *butură* 'пањ' (тако Skok 1971–1974, 1: 245 – N.B. у истој одредници у којој је и *бутор*), иако подаци за румунски језик јасно указују да та реч није домаћа, већ врло вероватно славизам (в. Tiktin 1986–1989, 1: 407, такође 1: 406).

и да се преиспита могућност да су, бар у већини словенских језика, именице типа *бутор* и сл. изворно домаћег порекла, уз радну претпоставку да је мађарска реч очити славизам, те да се само изузетно, на појединим линијама додира мађарског и неког словенског језика, може рачунати са повратним позајмљивањем.¹⁰

1.2.1. С.-х. примери *бутура*, *бутурица*, *буторица* ‘свежањ, бреме’ које доноси Skok l.c. (према RJA), заправо су архаизми – тих речи нема ни у једном новијем речнику са ширег кварнерског подручја или чакавског терена.¹¹ Са друге стране, кајкавске историјске потврде *butura*, *botura* ‘бреме’ XVII в. (Бјелостенец,¹² према RJA) имају континуитет преко кајк. књижевних потврда *butora*, *butura*, *buturica* ‘бреме дрва’ (RHKKJ 1: 231) све до савременог *butora* f. ‘бреме’, дем. *butorica*.¹³ Треба обратити пажњу на чињеницу да се сви примери односе на свежањ дрва,¹⁴ и ничег другог, а при том су практично сви старији од 1786. године када је датирана најранија потврда мађарске речи у облику *butor* (EWU 1: 151). Слична је ситуација и у словеначком језику, како по семантичкој ограничениости на ‘свежањ, товар’, тако и по старини – још у XVI в. Далматин бележи *butara*, *butora* (в. § 0.4.).

1.2.1.1. Ако се узму у обзир ареал, семантика и историјска посведоченост, јасно је да на јужнословенском терену именица *бутур(a)* и сл. не може потицати из мађарског језика у коме је њен пандан *butor* ‘Möbel’, ‘Bündel, Geräck’ посведочен знатно касније (тек 1786., в. § 1.1.), и у ширем распону значења која не само да нису позната на словенском југу, већ и из њих не проистичу логично да би се очекивало да се за тако кратко време развију у оквиру самог мађарског језика (где је *butor* за ‘намештај’ практично стандардна реч). Осим тога, ареална дистрибуција указује на дијалекатску условљеност присуства облика тј. њихову ограниченост на словеначки језик и њему суседне области чакавског и кајкавског дијалекта. У тим пределима се иначе очекује мађарски утицај, али је необично и нелогично да позајмљивањем нису обухваћени ни славонски ни војвођански говори штокавског дијалекта који се налазе „на првој линији“ позајмљивања.

¹⁰ Имамо у виду нпр. мађарско-украјински контакт који описује Pot 1973 (в. напомену 8).

¹¹ Чак и *Rječnik čakavskih izraza. Područje Bakarca i Škrlejeva* (околина Ријеке) (Z. Turina, A. Šepić-Tomin, Ријека 1977, 26) уз одредницу *бџурица* ‘свежањ дрваца везан жуквом (врба)’ даје напомену да је реч са Крка, док је нпр. *Čakavisch-deutsches Lexicon* (M. Hraste, P. Šimunović, R. Olesch, Köln – Wien 1979), као ни *The Čakavian dialect of Orlec on the island of Cres* (H. P. Houtzagers, Amsterdam 1985) уопште не садрже. Са друге стране, траг ове речи чува се у презимену *Бутурац*, можда и у ихтиониуму *бутурац* ‘морска риба облиш, *Rhombus maximus*’ Далм. (PCA) с обзиром на изглед ове рибе чије је ‘tijelo u srednjem dijelu znatno uzdignutije (oblje) nego kod ostalih plosnatica’ (V. Vinja, *Jadranska fauna. Etimologija i struktura naziva I*, Split 1986, str. 97, § 4.3.1.5.).

¹² За ове примере terminus ante quem је у најмању руку 1675., година смрти аутора речника, иако је његов *Gazophylacium* објављен тек 1740. године.

¹³ В. и пример: „Doněši butoru debelisa“ (тј. дебелих грана) Озал (S. Težak, *Ozaljski govor*, Hrvatski diјалектолошки zbornik 5/1, Zagreb 1981, 344).

¹⁴ В. примере: „Postavimo ... dva človeka butore derv na plečah svojeh noseče iz loze domov ... jeden butoru svoju ima čversto zvezanu z gužvami“ (1743); „Onda se [glogovi germi] na buture, po 25 vu vsaku, svežu, na kola nametču“ (1840); „Mesto postelje ... desku ali rogoznatu plahtu, za vaňkuš drevo, z buturicom šibarja ... je imal“ (1755) (RHKKJ l.c.).

1.2.2. Са друге стране, укупна источнословенска семантика – колико се види из нама доступних дијалекатских извора – може довести до одбацивања претходне дискусије (Berneker, Фасмер, Aitzetmüller 1954) о проблематичности рус. дијал. потврда пошто су оне богато посведочене на читавом руском терену и то у низу значења која се свде на ‘ситнице које се спакују и носе на леђима’: *бѹтор* coll. осим поменутог ‘старудија, смеће’ значи и ‘ловачки прибор, ловачки пртљаг’¹⁵ Сибир, ‘покретна имовина, прђе’ Курск, Дон, Амур, Томск, ‘оно што сељак поседује’ Рјазан, ‘бедно, безвредно покућство’ Вјатск, Сибир, ‘ситно покућство’ Амур, ‘пртљаг’ Самара, Иркутск (СРНГ 3: 312), *бѹтаришко* ‘ситно покућство’ Владимир (ibid. 309).¹⁶ Ова значења заступљена су и у украјинском језику (в. § 0.6.) који је, вероватно на бази кључног сема ‘смотуљак, завежљај’, развио и два само њему својствена значења ‘столњак, чаршав’ (у који се нешто завија) односно ‘храна, провијант’ (као специфични садржај завежљаја, за разлику од шире распрострањених прња, ситног покућства, посуђа и сл.).¹⁷

1.2.3. Од источнословенских речи вероватно не треба раздвајати срп. хапак *бѹтара* f. ‘какав стар, ороноу предмет’: „Има ту нације батара̄“ Ускоци (ЕРСЈ s.v.), будући да он има пандане у рус. дијал. *бѹтор*, укр. *бутирiння* ‘(непотребне) старудије’, што досад није било примећено у словенској етимолошкој литератури.

1.2.4. Ако се сада вратимо на мађ. *butor*, јасно је да његова семантика ‘Bündel, Geräsk; Möbel’ показује сведени репертоар источнословенских значења, са једном амелиорацијом ‘ситно покућство’ → ‘намештај’. Све досад изложено може се сматрати аргументима за већ изнету претпоставку да је мађарска реч позајмљеница из „неког источнословенског језика“, највероватније украјинског. У сваком случају, на хунгаролозима је да се даље позабаве овим проблемом.¹⁸

2.0. Остаје још да се протумаче словенске именице, и то помоћу домаћих средстава. Из практичних разлога, анализа ће се усредсредити на материјал

¹⁵ Овој речи сасвим одговара укр. *бѹтир* ‘торба рабѹтника в рибних заводах’ (ЕСУМ l.c.), а семантички и изведенице са другим суфиксом, рус. *бѹтола* ‘врста ловачке торбе, која се састоји од две везане вреће од којих се једна носи на грудима а друга на леђима’ Олоњецк (СРНГ 3: 312), односно вокализмом: *ботола* ‘врећа, ранац у коме сељаци-ловци носе дивљач’ ibid. (СРНГ 3: 128).

¹⁶ Чак би се могло замислити да су даљим, посебним, развојем сема ‘ситнице’ настала значења *бѹтор(ь)*, *бѹтѹр* ‘изнутрице, дроб убијене животиње; сало; парче меса’ Калуга, Москва, Тамб., Орл., ‘глава, ноге и изнутрице заклане животиње’ ibid., Курск, у експресивној употреби и ‘унутрашњи органи човека’ Саратов (СРНГ 3: 312), међутим то је највероватније ипак хомонимни турцизам – уп. тур. *bitira* ‘дроб, изнутрице’, у разним турским језицима (осим у османском!) у вези са глаголом *bitramak* ‘дробити, ситнити, расипати, расејавати’ (Севортјан 2: 308–309).

¹⁷ Исти репертоар значења показује нпр. балк. турцизам *бошча* f. ‘платно за увијање или прекривање нечега; свежањ, дењак (различитог садржаја)’, а затим и специфично *бошчалук* m. ‘свадебни дар увијен у бошчу; врста колача’ итд.

¹⁸ Имамо у виду претпоставку да је *butor* (посведочено од 1786) заправо варијанта од *bugyor* (посведочено од 1594) који се може извести од фиктивног корена идентичног оном у глаголу *bugyolál* ‘развити, размотати’ који је и сам нејасног порекла, можда опоматопејског, а претпоставља се да је дао и глагол *bengyel* ‘замотати’ и именицу *bengyele* ‘свежањ, дењак’ – N.V. посведочене тек 1792. године (тако EWU 1: 151, 144).

српског и руског језика, као представника својих двеју група словенских језика. Једна од премиса од којих се у овом раду полази јесте постојање узајамне повезаности лексичко-семантичких породица развијених на основу словенских коренова **bat-*, **bot-*, **but-* и **bъt-*. Та повезаност није заснована ни на каквој регуларној смени вокала, већ на очигледној закономерности у понашању континуанти сва четири вокализма, како у домену творбе, тако и семантике (за подробнију аргументацију в. Влајић-Поповић 2005, нарочито § 4.1.4. и 4.1.6.).¹⁹

2.1. На могуће словенске везе²⁰ указује (како је, без даље разраде, већ приметно Aitzetmüller 1954) једина изведеница од јсл. *бутур* и сл. у којој је дошло и до знатног семантичког помака ‘прут, дрвце и сл.’ → ‘корпа (од прућа?)’: слн. *butarnik* ‘корпа која се носи на леђима’, која у штокавским говорима (односно у централним и источним крајевима српско-хрватског језика) има бројне блискозначне пандане, творбено једноставније и са коренским вокализмом *-a-* (потенцијално од псл. *-ъ-*), што подразумева само смену коренског вокализма *-и-* : *-ъ-*, увелико регистровано код многих изведеница основних речи од коренова **bat-*, **bot-*, **but-* и **bъt-*: *bàmap* m. ‘већа корпа од прућа, котобањ’ Јагодина, Левач, Смедерево, ‘кош на колима’ Тимок (РСА), ‘кошар, справа за лов рибе у плиткој води, најчешће оплетена од прућа’ (Mihajlović/Vuković), *bàmapa* f. ‘већа корпа од прућа’ Јасеница, Хомоље, ‘кош за пилиће’, ‘врста кошнице од плетеног прућа’ Шумадија (РСА), ‘кошница у коју се скида рој са гране’ Војводина (РСГВ), ‘направа за хватање рибе у облику кошнице вршкаре’ Зајечар, Ресава, Хомоље, *bàmapица* dem. ‘корп(иц)а од прућа’ Србија, НПр (РСА), ‘посуда оплетена од прућа или рогоза... у којој се држе разне ствари’ (Mihajlović/Vuković, проред ЈВ-П), *bàmapка* ‘корпа од прућа’, *batàpче*, *batàpчица* ‘id.’ Сврљиг, такође *batpa* ‘кошић на рупи воденичног камена горњака, исплетен од лозе или прућа’ Србија; *bàmapa* ‘корпа’ Срем, ‘направа од прућа за чување рибе’ Белегиш (РСА).²¹ (Овде и убудуће све потврде према ЕРСЈ s.vv., в. тамо и скраћенице).²²

2.1.1. Успостављање даљих генетских веза ових срп. облика (под условом да им се коренски вокализам тумачи од псл. *-ъ-*) представља проблем пошто они, нпр. у руском, немају очекиване пандане у **ботар* или **ботур*, већ у виду *bàmap*

¹⁹ До фактички сличног закључка своједобно је дошла и Хавлова када је (на бази ограниченијег руског дијал. материјала и само два семантизма) за слов. **bat-*, **bot-*, **but-* претпоставила елементарну сродност са ие. ономапојејским глаголима у значењу ‘бити, ударати и сл.’ (Havlová 1978:12–13).

²⁰ На њих треба помишљати већ због саме чињенице да реалије као што је ова, у принципу – барем у основној, неекспресивној употреби – обично бивају домаћег порекла

²¹ В. описе: „батар означаје једноставно лотре за вожење кукуруза ... од врбова прућа“ Тимок (РСА); „Имају купаст облик, без горњег и доњег дна. Доњи је отвор шири, а горњи мањи. Батаре зову у доњем току [Мораве] још и плетари“ (Mihajlović/Vuković), „слепи кош за рибу – слепак“ Зајечар, Ресава, Хомоље (РСА).

²² Сличност ових именица са рус. дијал. *batурить* ‘носити, вући нешто тешко или гломазно’ (СРНГ 2: 147) вероватно спада у домен случајности. Привид формално-семантичке сличности ових различитих речи можда се отклања тек на нивоу њихове припадности широј групи лексичко-семантичких породица изведених од псл. и општесл. **bat-*, **bot-*, **but-* и **bъt-*.

‘сува трава’, *батáръ* ‘сваки крупан коров’.²³ Теоријски постоји и могућност да је у оба језика *-a-* вокализам примаран, што би онда отворило питање крајње етимологије. Српски облици се од руских јасно одељују и по основи семантике: наспрам руских чисто ботаничких значења, која су свакако примарна, у српском стоје искључиво називи посуда, плетених од рогоза или прућа, који су очигледно секундарни, али несумњиво и сами врло стари јер припадају терминологијама древних занимања као што су рибарство и пчеларство.²⁴ Са друге стране, рус. *бáтар* ‘трава, коров’ има синониме у с.-х. *ботур* ‘рогоз’ и буг. *бòтур* ‘рогоз’ који се регуларно никако не могу сводити на псл. вокализам *-ъ-*. Другим речима, ти примери указују на смену псл. **bot-/ *bat-*, што би у крајњој линији вратило тумачење на, заправо мало вероватну, претпоставку да је у основи читаве породице псл. **botěti* (тако Sadnik – Aitzetmüller 1963–1975, 1: 70–71). Стога највероватније треба рачунати да је смена вокала *a : o* локална појава (поновљена независно у више појединачних језика – можда по аналогiji, или услед нпр. дужења вокала, акања, асимилације или контаминације, в. и § 2.0.), пре него одраз неког прасловенског стања (уп. и Влајић-Поповић 2005 § 4.1.6.).

2.1.2. Све у свему, поређењем слн. *butarnik* и срп. *батаp(a)* проблем се не решава него се само начиње дубља анализа ових речи у ширим словенским размерама, и то из перспективе читаве породице изведеница од **bat-*, **bot-*, **but-* и **bъt-*.

2.2. Осим фонетских проблема који се, како-тако и могу превазићи (в. § 2.0.), једна од кључних тешкоћа у решавању ове етимологије тиче се семантике, односно вишеструких могућности првобитних мотивација назива за ‘свежањ, товар; завежљај’ пре него што су се из њих развила секундарна значења ‘ситнице’, ‘старудије’ итд. (в. § 1.2.2.).

2.2.1. Једна од могућности била би да се претпостави развој ‘(окресано) дрво или грана’ → ‘сноп, свежањ (дрва)’ → ‘товар, пртљаг (уопште)’, што у домању сродних речи показује нпр. слч. дијал. *batoh* ‘мотка (која се пребацује преко сена)’, ‘свежањ’ (SSN 1: 101) : слч. *batožina* ‘пртљаг’.

2.2.2. Друга могућност била би да је назив завежљаја резултат синглохе, односно да је мотивисан оним на чему се завежљај носи, на чему виси закачен, дакле да је **butъ* ‘мотка’ → **buturъ* ‘завежљај на мотки (који виси на леђима)’, као у случају **batъ* ‘мотка’ → **batogъ* ‘id.; товар на леђима, ранац’ (тако у словачком и чешком језику); уп. и аналоган развој код сродне речи с.-х. *батаљка* ‘мотка’ у фрази *аљку на батаљку (дићи)* ‘покупити своје ствари (и отићи), проскитати се’ са синонимним турцизмом *алачуга* ‘дрво, штап; смотуљак’ у изразу *алачугу на мачугу* ‘проскитати се’ (в. детаљније EPCJ 1: 114).

²³ За имплицирану интерпретацију тог фонетизма као резултата акања (мада је **-o-* негде и под акцентом!), в. ЭССЯ 3: 140, такође напомену 30. У условима опште колебаљивости вокализама, може се помишљати и на асимилацију коренског вокализма према *-a-* из суфикса.

²⁴ Додуше, са коренским вокализмом *-y-* и у руском језику постоје називи предмета или објеката исплетених од рогоза или прућа: рус. дијал. *бутáра* ‘санке опшивене рогозом’, можда и ‘сандук у коме грнчари месе глину’, рус. *бутишка* ‘колиба од прућа у шуми’ (СРНГ 3: 309).

2.2.3. И најзад, не може се сасвим искључити ни могућност да је назив за ‘за-вежљај, цак и сл.’ мотивисан глаголом у значењу ‘пунити, трпати, набијати’ што је управо семантика нпр. срп. (на)бутати = набућати = набутурити (РСА), буг. бутам, рус. дијал. бутитъ, бѹткатъ (СРНГ 3: 310–311).

2.3. Наша је претпоставка да је на делу била прва од три поменуте мотивације (в. § 2.2.1.) односно да је најстарије значење оно очувано у словеначком језику (и њему суседним чакавским и кајкавским говорима), дакле да је *butor, butar* ‘свежањ д р в а’²⁵ примарна семантика заснована на значењима ‘грана; комад дрвета, (одсечена) стабљика; задебљање на грани, стабљици; *пањ’, посведоченим диљем јужнословенског терена у више облика који варирају коренски вокализам, али обавезно задржавају неки од суфикса са основним *-r-*,²⁶ уз тенденцију да се поједини вокализми везују за одређена значења. Ево како то изгледа у српском.

2.3.1. Вокализам *-a-* (< псл. *-ъ-*, или *-a-*?, в. дискусију у § 2.1.1.) специјализовао се за значење ‘(корен и/ли) стабљика зељастих биљака’ отуд нпр. *батур* m. ‘кочањ, окомак кукуруза’ Славонија, *батурак* m. dem. ‘мања цваст у облику клипа’, *батура* f. ‘главица (на штапу)’ Херцеговина, *батурица* dem. ‘мања цваст у облику клипа’, ‘кочањ; бадрљак’ Србија (РСА), ‘назив за мали прст у игри чалаге’ Пива (Гаговић), *батурина* f. ‘велика, дебела батина’ Бачка, *батурача* augm. ‘дебљи крај, држак на преслици или вретену’ Краље (РСА). Осим ових облика са суфиксом *-ур*, бројни су и они са суфиксом *-ар* који систематски иде уз секундарно (?) значење ‘кош, корпа и сл.’ (в. § 2.1.).

2.3.2. Вокализам *-o-* (< псл. *-o-*?)²⁷ практично је резервисан за значења ‘рогоз, зуква’ као и за ‘одсечено дрво, пањ’, отуд *ботур* m. ‘рогоз, *Typha angustifolia*, *Typha latifolia*’, ‘зуква, *Heleocharis palustris*’, ‘клип рогоза’; ‘(дебљи) крај мотке или дрвета’ ЦГ, ‘крај дрвета што вири из плота или лесе’ *ibid.* (РСА), ‘дебљи крајеви стабљика или грана куда (sic!) је одсечено и сложено у снопове или нарамке’ (проред ЈВ-П): „Поравнај те ботуре!“ Ријека Црнојевића (грађа ЕРСЈ), ‘корен дрвета; пањ’ Призрен;²⁸ ‘саставни део гушњака, справе за хватање риба’ Славонија, *боторке* pl. ‘остасти од ниско одсечених кукурузних стабљика’ Тупжница, *ботурина* augm. ‘пањ’ Призрен (РСА).

²⁵ Укр. глагол – вероватно деноминал – *буторити* ‘робити шо-небудь з дерева’ (ЕСУМ 1: 309) могао би бити реликт ове специфичне семантике на источнословенском терену.

²⁶ Оваква творба са среће и у другим значењима, али спорадично, без тако доследног везивања појединих суфикса за одређену семантику, нпр. с.-х. *батурица* ‘комадић, лоптица (теста)’ (РСА) према стандардном *бута* ‘id.’, рус. *батара* ‘брљивац’ (СРНГ 2: 141), рус. *батура* ‘инација’ итд.

²⁷ Теоријски се може помишљати на генерализацију, у овом значењу, резултата неког локалног развоја, као што је нпр. проста аналогија према *-a-* или дисимилација на бази *ботур* (у смислу разбијања вокалне хармоније какву срећемо нпр. у случају синонимног пара с.-х. *стобор* : с.-х. *стабар* ‘стабло’, в. Vaillant 1974: 648). Иначе би се регуларним фонетским развојем од примарног *-o-*, као резултат дужења, добило секундарно *-a-*.

²⁸ Ови облици имају пуне паралеле и даље према истоку, у буг. *ботор* ‘пањ, дебло’, *ботурешки* ‘id.’, *ботор* ‘*Suclamen neapolitanum*’, ‘бели трн, *Xanthium spinosum*’ (додуше, они су били извођени од глагола *ботѣя* наставком *-ur-* < **bheu-* ‘расти’ (тако БЕР 1: 70, што формално није прецизно пошто суфикс *-уръ* не иде на вербалне основе, в. Sławski 1975: 26–27), а без суфикса *-уръ* и у рус. дијал. *бото* [s.a.] ‘широколисти рогоз, *Typha latifolia*’ (СРНГ 3: 137).

2.3.3. Вокализам *-y-* (< псл. *-и-*) због спорадичне заступљености нема јасно профилисану семантику која обухвата, осим чак. и кајк. *бутур* ‘свежањ (ситних) дрва’ још и шток. *буторка* ‘дрво превршено, окресано и обично шупље које није ни за какву грађу’ Неготинска крајина, *бутурка* ‘стабљика кукуруза, сунцокрета’ Лесковац, *бутурика* ‘id.’ Врање, све према **бутур(а)* ‘комад дрвета’²⁹ (в. *ботур* у § 2.3.2.), чак и досад непримећено хапаксно значење *бутурка* ‘бик у црног лука’ околина Ниша (РСА) (в. и коментар у § 2.5.3.).³⁰

2.4. Сви наведени облици пореклом могу бити изведенице, помоћу суфикса **-arь/*-urь/*-yrь*,³¹ од основних именица *бат*, *бот*, *бут*, само се поставља питање старине тих творби. На прасловенском нивоу досад је реконструисан једино именички низ **bьtarь/*bьturь/*bьtyrь*, уз тумачење да се ту ради о изведеницама корена **bьt-* помоћу суфикса **-arь/*-urь/*-yrь* (ЭССЯ 3: 140).³²

2.5. Формално гледано, нема разлога против реконструкције још једног сличног низа **butarь/*buturь/*butyrь*³³ који би се изводио од основне именице **butь*,³⁴ као преглашене варијанте на словенском терену широко посведочене

²⁹ Овај облик се реконструише на основу изведенице *бутурница* ‘затвор, хапсана’ в. ЕРСЈ s.v., а имајући у виду и типолошку паралелу у рус. *колóдка* ‘пањ’, ‘калуп за обућу; робијашки оков’.

³⁰ Овом последњем вероватно треба прибројати и буг. *бутрѝк* ‘разно бодљикаво растиње, *Carduus*, *Xanthium spinosum*’ (БЕР 1: 93), мак. дијал. *бутрѝч* ‘чичак’ (ЭССЯ 3: 140), без суф. проширења и рус. *бут* ‘млади лук; трстика, рогоз, срчак’ итд.

³¹ Овај низ суфикса не иде у ред најпродуктивнијих нити најчешћих алтернација у словенској творби, међутим он је реално посведочен у виду многих парних алтернација (које су већ регистроване у литератури), било да су то (готово) истозначни облици са суфиксом и без њега – као псл. **mьxь* : **mьxurь*, **kostь* : **kosturь*, **pьxь* : **pьxurь*, **kosa* : **kosorь*, ст.чеш. *pucha* : чеш. *bouchor*, пољ. *stępa* : пољ. *stepor* итд. (в. Sławski 1975: 26; Vaillant 1974: 648–649), такође **mьxь* : **mьx(o)ry*/**mьxra* (ЭССЯ 20: 215–216) – било синонимни парови са варирањем основног вокализма у суфиксу (као псл. **kosturь* : **kostyрь* : **kостura*, **kosorь* : **kosyрь*, с.-х. *stobop* : с.-х. *stabaр*, чеш. *sochor* : рус. дијал. *сохурь* итд., в. Sławski, Vaillant l.c.c.). За опсервацију о особини суфикса *-urь* да се јавља „у друштву са“ варијантама сродног суфикса са основним *-r-*, в. Sławski 1975: 26–28.

³² С обзиром на предилекцију суфикса *-urь* према номиналним основама (в. Sławski 1975: 26), прецизније би било поћи од основне именице **bьtь*. Осим тога, ова реконструкција се базира на буг. *бòтур* ‘*Cyclamen neapolitanum*’, с.-х. *ботур* ‘*Scirpus palustris*’ и рус. дијал. *батѝр* ‘коров итд.’, тако да се може довести у питање оправданост избора баш тог коренског вокализма. Са друге стране, овим се потврђује наша полазна претпоставка о конвертибилности свих вокализама.

³³ Иако се у ЭССЯ l.c. ови суфикси реконструишу са палаталним финалним полугласом (в. § 2.4.), овде се ипак предлаже низ са веларним полугласником имајући у виду не само аналогне случајеве (в. нап. 30), већ и чињеницу да осим једног примера (рус. дијал. *буторь*, који је усамљен чак и у маси источнословенског материјала те лако може бити сасвим локална, за псл. реконструкцију нерелевантна појава), потврде из осталих језика (који иначе не рефлектују дистинкцију између *-rь* и *-rьь*) не пружају основ за претпоставку о првобитном палаталном полугласу. Он би се – истина не за читав суфиксални низ, који овде покушавамо да успоставимо на бази већ уочених паралела, него за поједин(ач)не случајеве – могао реконструисати нпр. као *-ar'ь* < *-ar-jo-*, са претпостављеним наслојавањем *-jo-* суфикса на изведенице са првобитним суфиксом *-arь* и сл. Темељно рашчлањавање ове дистинкције с једне стране представља проблем за себе који захтева посебну студију, а са друге стране оно није од суштинске важности за нашу тему, те га засад остављамо по страни.

³⁴ О њеној релативно специфичној семантици која је ограничена на ‘главица (и/ли изданци) младог лука’ и ‘бедро; голењача; лист ноге’ в. ЭССЯ 3: 103, такође Влајић-Поповић 2005 и ЕРСЈ s.v.

**bъtъ* ‘sceptrum; маљ, грана, стабљика’ (в. ЭССЯ 3: 140; SP 1: 466). Међутим, такав формални низ тешко би било пропратити систематизованим низовима семантичких реализација свих потенцијалних континуанти тих псл. облика – што је проблем који се већ појавио код постојеће одреднице са коренским вокализмом -ъ- (в. напомену 30).

2.5.1. Са друге стране, у појединачним словенским језицима не може се увек дефинисати деривациони поступак којим би се именице са суфиксима *-*arъ/-urъ*/*-urъ* изводиле непосредно од локалних континуанти основних именица **batъ*, **botъ*, **butъ* или **bъtъ*. Нпр. с.-х. *батур* ‘кочањ, окомак; бадрљак; мања цваст у облику клипа’ може се третирати као изведеница од *бат* ‘стабљика која носи цвет, струк биљке’, ‘дебљи крај (гране, мотке, стабла)’, како у оквиру српско-хрватског језика, тако и на псл. равни (што би подупрло реконструкцију **bъtarъ*/**bъtarъ* < **bъtъ*). Међутим, за *батар* ‘старудије’ таква семантичка деривација на српско-хрватској равни није могућа већ је нужно при њеном етимологисању указати на значења рус. *бутор(ъ)* ‘старудије’, укр. *бутиринна* ‘id.’.

2.5.2. У случају именице *ботур* ‘дебљи крај мотке или дрвета; корен дрвета, пањ; рогоз, клип рогоза’ на нивоу с.-х. творбе и семантике условно се и може полазити од *бота* ‘батина, буздован; чобански штап’, ‘грудва, комад, бусен’, али на псл. плану статус вокализма -о- није јасан (јер није реконструисан као прима-ран) – он се за источнослов. језике своди на рефлекс псл. -ъ-, док би у српском био локална варијација од -а-, нпр. у апофонском односу према њему као нулска база.³⁵

2.5.3. Међутим, већ у случају с.-х. **бутур* тј. реално посведочених облика *бутура* ‘свежањ’ и *бутурка* ‘стабљика кукуруза, сунцокрета’/*буторка* ‘дрво превршено и окресано које није ни за какву грађу’ непосредно извођење од *бут* ‘бедро, бутина’ – само једном и ‘бусен земље’ – скопчано је са знатним семантичким проблемима. Још је већи проблем на домаћем терену тумачити изоловано значење *бутурка* ‘бик у црног лука’, које се пак семантички подудара са исл. облицима који немају суфиксално проширење: укр. *бут* ‘млад зелени лук’ и рус. *бут* ‘млад лук, који расте из семена’ итд. (о њима в. ЭССЯ 3: 103).³⁶

2.6.1. Руске именице *батар* ‘сува трава’, *батарь* ‘крупан коров’ (уп. и *баторга* ‘трава високог стабла и великих листова’),³⁷ тешко се у оквиру руског језика, изводе директно од *бат* ‘батина, тучак’, будући да та основна именица није посведочена у ботаничком значењу (које је, пак, у руском фиксирано за облик *бот* < псл. **bъtъ*), како то јесте случај у српском језику. Чак и да се реконструише псл. **batarъ*/**batarъ* ‘коров, рогоз’, ‘корпа од рогоза и сл.’, које би имало континуанте

³⁵ Теоријски -о- може бити и секундарно, дакле **bъt-* > **бт-* > *бот-* (као **bъz-* > *бз-* > *боз-* у случају с.-х. *боз(г)овина* уместо *базга* < **bъzga*), при чему је на боју сварабхактичког вокала могао утицати претходни лабијал.

³⁶ Само по себи ово значење иначе није усамљено ни на с.-х. терену, али се другде реализује у облицима *батељица* и *бачва* (в. ЕРСЈ s.v. *батаља*, *бачма*), чији се коренски вокализам може сводити на псл. -ъ-, и уз другачију суфиксацију.

³⁷ Занимљиво је да оне имају синониме у нешто другачијим изведеницама исте основе: *батала* ‘ви-сока трава крупних листова’, *бателъник* m. coll. ‘дебела стабљика корова’ (СРНГ 2: 147, 142).

у руском језику за прво значење а у српском за друго, остао би проблем немогућности формалног везивања тог *-a-* вокализма за *-u-* вокализам са којим постоји несумњива семантичка релација. Стога, можда, за руски треба претпоставити да је локалним развојем *бот* дало *бáтáр(ь)*, што се уклапа у постојећу реконструкцију **bъtarъ* итд. (ЭССЯ 3: 140), а покрива и српске примере.

2.6.2. Исто тако, рус. *бут* ‘млади лук, вишегодишњи лук са ситним луковима који прораста у рану јесен; ситна зелена пераја лука; трстика, рогоз; биљка срчак, *Vutomus umbellatus* L.’ не делује као непосредна производна основа за *бутáра* ‘сандук у коме грнчари месе глину’, ‘гвоздено сито за испирање злата’ (додуше, преко *бут* ‘рогоз’ лако се долази до *бутáра* ‘санке опшивене рогозом’), нити за *бúтор*, *бúторь* ‘покретна имовина, ситно покућство, пртљаг; старудије; смеће; шодер, туцаник’, *бúтаришко* ‘прђе’ (СРНГ 3: 308–309, 312). Међутим, ако се пође од овде претпостављеног псл. **butarъ* ‘(одсечана) грана, комад дрвета; товар (дрва); рогоз; прорашљика лука итд.’ из његовог ширег дијапазона лакше се тумаче помаци значења до којих је дошло у руском језику.

3.0. Из свега претходно изнесеног могао би се извести закључак о реалности реконструкције, поред псл. **butъ* ‘стабљика (нарочито репе, младог лука и сл. укључујући прорашљику младог лука); бусен’, ‘маљ, тучак’, ‘бедро; голеница; кост уопште; лист ноге’ (в. ЭССЯ 3: 103, такође СРНГ 3: 308, 311) још и њене суфиксалне изведенице **butarъ* (такође у варијантама **buturъ/*butyrъ*) ‘стабљика; (одсечена) грана, парче дрвета; пањ’, ‘свежањ дрва; време, товар (уопште)’, ‘прорашљика младог лука’, као формалних – а у великој мери и семантичких – пандана већ осведоченом, блискозначном пару именица **bъtъ* и **bъturъ* (в. § 2.4.). При томе су континуанте са коренским вокализмом *-u-* нарочито распрострањене на словенском југу и истоку, мада уз знатно неподударење дистрибуције значења на та два краја словенске територије – при чему је непоклапање чак веће у случају изведенице. У случају основне речи постоји само несразмера у интензитету посведочености појединих значења: док на југу доминира анатомско значење (српски, бугарски) и њему најближе ‘маљ, тучак’ (бугарски), са ретким појавама (иначе примарног) ‘бусен’ (српски), на истоку је ово последње боље потврђено (руски, украјински), а анатомско знатно ређе (руски). Са изведеницом је подела драстичнија: на југу, где чак преовлађују секундарне изведенице (на *-ика*, *-ица*) чува се примарно значење ‘стабљика’ и ‘комад дрвета’ (српски), даље развијено у ‘свежањ (дрва)’ (словеначки, чакавски и кајкавски), док на истоку срећемо само ово последње и то у еволуираним стадијумима као ‘свежањ, товар, пртљаг (уопште); завежљај’, са даљим развојем у правцу садржаја завежљаја или смоуљка у ‘ситнице, покретна имовина; покућство; стареж; храна’ итд.

3.1. На крају не треба пренебрегнути још једну, ипак чисто теоријску, могућност тумачења именица **butarъ/*buturъ/*butyrъ* која се отвара постојањем извесног броја експресивних глагола проширених суфиксом *-or-*: срп. дијал. (на)бутурити ‘(на)трпати, (на)пунити’ (в. § 2.2.3.), буг. *ботурјасвам* ‘трпати непажљиво’, *ботурјас(в)ам* ‘гурати (повремено); јако избијати, кључати’ (БЕР 1: 70, 93), рус. *бúторить* ‘радити нешто полако’, ‘вејати, завејавати’ ‘брбљати, бунца-

ти’ ‘мућкати, мешати (течност)’ (Герд 1995: 98),³⁸ укр. *буторити* ‘правити нешто од дрвета’ (ЕСУМ 1: 309) који би, строго формално гледано, могли бити основа за реконструкцију псл. **butoriti*, па онда и поствербала **buturь*. Међутим, остаје проблем једнозначне семантичке реконструкције. У случају глагола могли бисмо се сложити са Гердовим судом да (северно)руски и јужнословенски глаголи представљају маргиналне реликте псл. **butati* ‘тући, ударати’,³⁹ међутим постојећа номинална значења не изводе се лако из вербалних. Иако би источнословенске речи за ‘пртљаг, дрангулије, старудије’ могле да се схвате као *nomina resultativa* ‘оно што је натрпано’, за остале, из ботаничког домена, тешко би се успоставила веза са ‘ударати’, још теже са неким значењима у савременим језицима са којима би ове именице ипак требало да буду у јасној вези.

4.0. Овде спроведена анализа, упркос обиљу у словенској етимологији досад некористишеног материјала, свакако није комплетна ни коначна, нити је предложено решење једино могуће – само смо уверени да је свеобухватније и ближе истини него уврежено тумачење овако разноликих и разнозначних облика као хунгаризма чија се дистрибуција проблематично тумачи и на југозападној и на источној периферији словенског језичког простора. У најмању руку, једно **buturь* се може реконструисати као псл. дијалектизам, на основу слн., с.-х. и буг. потврда које врло доследно показују семантику везану за растиње и сечу дрвета (на југозападу ‘гранчице, свежањ гранчица’, на југоистоку ‘пањ, дебло и сл.’), чиме се отклања могућност икаквог утицаја мађарске сазвучне речи на јсл. облике који се пак, и формално и семантички, несметано наслањају на псл. **butь* (в. § 3.0.). За источнословенске потврде показало се да такође могу бити део овог система, мада оне изгледа нису генетски хомогене – за неке од њих чак има индиција да су алоглотске, али не хунгаризми (в. нап. 3 и 16). У крајњој линији, увек остаје теоријска могућност да порекло речи лежи у неком трећем језику, из којег је она могла ући и у мађарски и у словенске језике, али разматрање те опције било би тема за неки други рад.

4.1. На крају, као куриозитет, ваља поменути срп. именицу *бућур* т. ‘завежљај (у већој марами или чаршаву упакована и завезана храна, веш, хаљине, одело)’ која је претежно ограничена на Војводину (тако извори у РСА, такође РСГВ, мада се данас користи и знатно шире). Она се, истина, може изводити од домаће речи *бућ* т./*бућа* f. ‘ћуба, прамен; кићанка, китица; хрпа, гомила; клобук’, међутим највероватније је то мађаризам, од *bugyor* ‘завежљај’ – што Скок није регистровао, па самим тим ни тумачио.⁴⁰

³⁸ И за овај податак смо захвални проф. др. Елени Березович (в. нап. 3).

³⁹ Исто тако би се, полазећи од псл. **batati* ‘ударати’ могли тумачити још неки експресивни глаголи са коренским вокализмом *-a-*, нпр. с.-х. *батурати* ‘аљкаво, погрешно радити’ Славонија (РСА), рус. дијал. *батурить* ‘носити, вући нешто тешко или гломазно’, *батуриться* ‘инатити се; кревельити се’ (СРНГ 2: 147), у истом семантичком кругу и формално неекспресивно укр. *батати* ‘резати крупне комаде’ (ЕСУМ 1: 309) итд.

⁴⁰ Овај текст је резултат рада на пројекту 148004: „Етимолошка истраживања српског језика и израда Етимолошког речника српског језика“ који у целини финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

Литература

- Aitzetmüller 1954: Aitzetmüller, R., *Etymologica* 1. slav. *batъ, botъ, butъ* und *bъtъ*; 2. aksl. *razbotěti* πλάινεσθα. *Zeitschrift für slavische Philologie* 22, Heidelberg 1954, 363–372.
- Berneker 1908–1913: Berneker, E., *Slavisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1908–1913.
- Bezljaj: Bezljaj, F., *Etimološki slovar slovenskega jezika*, 1–4, Ljubljana 1977–2005.
- БД: *Българска диалектология. Проучвания и материали*, 1–10, София 1962–1981.
- ЭССЯ: *Этимологический словарь славянских языков*, 1–, Москва 1974–.
- ЕСУМ: *Етимологічний словник української мови*, 1–, Київ 1982–.
- ЕРСЈ: *Етимолошки речник српског језика*, 1–, Београд 2003–.
- EWU: *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen*, 1–3, Budapest 1993–1997.
- Фасмер 1986–1987: Фасмер, М., *Этимологический словарь русского языка*, 1–4 (перевод с немецкого и дополнения О. Н. Трубачева), Москва 1986–1987².
- Герд 1995: Герд, А. С., *Материалы для этимологического словаря севернорусских говоров/Севернорусские говоры* 6, Санкт-Петербург 1995.
- Hadrovicz 1985: Hadrovicz, L., *Ungarische Elemente im Serbokroatischen*, Köln – Wien 1985.
- Havlová 1978: Havlová, E., *Nářeční homonyma z okolí Moskvy*, *Etymologica Brunensia*, Praha 1978, 9–50.
- MNyTESz: *A magyar nyelv történeti-etymológiai szótára*, 1–3, Budapest 1967–1976.
- РНККЈ: *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, 1–, Zagreb 1984–.
- РЈА: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU*, 1–23, Zagreb 1880–1976.
- Рот 1973: Рот, А. М., *Венгерско-восточнославянские языковые контакты*, Budapest 1973.
- РСА: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, 1–, Београд 1959–.
- РСГВ: *Речник српских говора Војводине*, 1–, Нови Сад 2000–.
- Sadnik – Aitzetmüller 1963–1975: Sadnik, L. – Aitzetmüller, R., *Vergleichendes Wörterbuch der slavischen Sprachen*, 1–7, Wiesbaden 1963–1975.
- Севортян: Севортян, Э. В., *Этимологический словарь тюркских языков* 1–, Москва 1974–.
- SJP: Karłowicz, J. – Kryński, A. – Niedźwiedzki, W., *Słownik języka polskiego*, 1–8, Warszawa 1900–1953.
- Skok 1971–1974: Skok, P., *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1–4, Zagreb 1971–1974.
- Sławski 1975: Sławski, F., *Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego* 2. In: *SP* 2, 14–60.
- SP: *Słownik prasłowiański*, 1–, Kraków 1974–.
- СРНГ: *Словарь русских народных говоров*, 1–, Москва – Санкт-Петербург (раније Ленинград) 1965–.
- SSN: *Slovník slovenských nářečí* 1, A–K, Bratislava 1994.

Tiktin 1986–1989: Tiktin, H., *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, 1–3, 2. überarbeitete und ergänzte Auflage von P. Miron, Wiesbaden 1986–1989.

Vaillant 1974: Vaillant, A., *Grammaire comparée des langues slaves 4 (La formation des noms)*, Paris 1974.

Влајић-Поповић 2005: Влајић-Поповић, Ј., Деривационо-семантичка структура лексичких породица с.-х. *батати/ботати/бутати* ‘ударати и сл.’ – етимолошки поглед. *Јужнословенски филолог* 61, 2005, 57–93.

Is there a PSlav **butarъ/*buturъ/*butyrъ* behind a pseudohungarism?

The alleged interpretation (from Berneker to ECUY) of a number of Slavic nouns, SCr *бунур* ‘bunch, burden (of branches)’, Sln *butar* ‘id., load’, Rus *бунор* ‘mobile household, trifles’, Ukr *бунур, бунор, бунора* ‘luggage; food; load, pack; mobile household, etc.’ as loanwords from Hungarian *butor/butyor* ‘furniture; load, pack’ is questioned in this paper on the grounds of dubious semantic developments of the presumed borrowing, as well as obstacles in the way of such an etymology created by geographic distribution and chronology of respective attestations. After presenting a body of new dialectal material, mainly from Serbian and Russian (as representatives of respective groups of Slavic languages) the author argues in favour of rendering the whole Slavic word family as continuants of PSlav **butarъ/*buturъ/*butyrъ*, i.e. as counterparts to the already existent reconstruction of the series **bъtarъ/*bъturъ/*bъtyrъ* (cf. ЭССЯ 3: 140).

*Етимолошки одсек, Институт за српски језик САНУ
Кнез-Михаилова 35/1, 11000, Београд, Република Србија
jasna.vlajic@sanu.ac.yu*